

Світлана Коляденко

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ ПРАВОСЛАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ДІТЬМИ, ЩО МАЮТЬ ПСИХІЧНІ ВІДХИЛЕННЯ

Автор розглядає невротичні відхилення в дітей у процесі їхнього розвитку з точки зору православної моральної педагогіки. При цьому можливості цієї науки виявляються недостатньо вивченими і мають значний потенціал для застосування.

Svitlana Kolyadenko

PECULIARITIES OF THE CORRECTION WORK ORGANIZATION OF AN ORTHODOX SOCIAL TEACHER WITH CHILDREN WHO HAVE MENTAL PROBLEMS

The article deals with the neurotic problems of children in the process of their development from the point of view of Orthodox moral pedagogics. The opportunities given by this science are not thoroughly studied and have a great potential that can be used.

Основна проблема сьогодення в контексті корекційної роботи полягає в тому, що не існує законодавчих та професійних вимог до психологів, педагогів, лікарів, тобто до тих спеціалістів, які працюють з дітьми та підлітками і певною мірою формують їхню моральність. Ми живемо в добу трансформації у системі просвітництва та формування певних моральних ідеалів: до християнської моралі та освіти ми ще не дотягнулися, а комуністичні ідеали та система виховання вже не можуть діяти. Багато вчених указують на те, що певний вакуум, що виник як у душах людей, так і в системі національного виховання, пов'язаний з тим, що церква відокремлена від держави та школи. Крім того, світська наука (у даному випадку педагогіка і психологія) намагається не помічати в питаннях виховання підростаючого покоління таких понять, як віра в Бога, православна духовність, християнське благочестя, церковність тощо.

І тим більше нічого не говориться про такі складові корекції християнської моралі, як гріх і пристрасті. Таким чином, наука про розвиток особистості намагається існувати і розвиватися без Бога.

Ми силами цієї публікації спробуємо накреслити професійні та особистісні якості, якими має володіти православний соціальний педагог

спеціаліст, що здійснює посередництво між освітніми установами, трудовими колективами, громадськістю, організує їхню взаємодію, об'єднує зусилля з метою створення в соціальному середовищі умов для всебічного розвитку дітей, підлітків, молоді як особистості. Отже, соціальний педагог повинен:

1. Мати хоча б невеликий, але істинний досвід участі в церковному житті.
2. Сповідати православну віру і привносити її рятувальну істину в практичну діяльність.
3. Уміти знаходити спільну мову з дітьми та підлітками, бо основним інструментом впливу соціального педагога залишається слово.
4. Мати почуття благоговіння, торкаючись душі свого підопічного.
5. Уміти допомогти перш за все самому собі, що дає право допомагати іншим.
6. Мати власні духовні цінності та здатність до вдосконалення і розвитку їх у подальшій діяльності.

Без власної (православної) духовної платформи спеціаліст соціальної сфери не зможе відокремити ситуаційні (психосоціальні) та біологічні причини різного роду відхилень у поведінці дітей та підлітків від духовних, світоглядних факторів.

Однак слід відмітити, що допомога православного соціального педагога має збігатися з церковною практикою. Хоча віруючий соціальний педагог не завжди має відкривати свої переконання клієнтові, що пояснюється тим, що серед них можуть зустрічатися такі групи людей:

- невіруючі люди;
- слабо віруючі;
- іновірці.

Отже, використання певних методів православного впливу носить ситуативний характер, що безпосередньо має відношення до роботи з дітьми з невротичними відхиленнями в поведінці.

Треба відзначити той факт, що ХХ століття здобуло назву "століття стресів". Так, за 93 роки (1900-1993) кількість межових розладів, за даними спостережень у 15 економічно розвинених країнах світу, виросла у 21,4 раза, з них – невротичних та стресових станів у 61,7 раза; кількість осіб, що страждають алкоголізмом, – у 58,2 раза; олігофренцією – у 30 разів. Крім того, кількість психоневрологічних захворювань постійно зростає. Науковці Гарвардської школи охорони здоров'я розробили модель стану здоров'я планети до 2020 року, яка прогнозує світові, що психічні захворювання в майбутньому будуть головними захворюваннями, що викликають інвалідизацію населення. А таке психічне захворювання, як депресія,

займає друге місце серед десяти основних захворювань людства – ішемічної хвороби серця.

Ці процеси відбуваються і в Україні. Інвалідизація з причин психічних захворювань в Україні займає четверте місце. Безперечним є той факт, що психічне здоров'я нації залежить від психічного здоров'я дитини та підлітків. На сьогодні це стає проблемою номер один для лікарів, психологів, соціальних працівників. За останні роки зростає тенденція розповсюдження психоневрологічних розладів дитячого населення країни, що найчастіше закінчуються інвалідністю, формуванням нарко- та токсиматичної залежності, девіантної та протиправної поведінки. Усе це вимагає консолідації зусиль усіх представників охорони здоров'я, соціальних і психологічних служб, суспільних і релігійних організацій, тому це є не тільки соціально-медична проблема, а й проблема духовного пошуку молодих поколінь.

Важко не погодитися з багатьма вченими в тому, що у виникненні невротичних реакцій у дітей негативну роль відіграє неадекватне виховання. Спеціаліст з дитячих неврозів проф. А.І.Захаров виділяє такі психологічні аспекти неадекватного виховання:

I. Відсутність співвідношення між вимогами батьків та можливостями і потребами дітей.

II. Несприйняття індивідуальності та емоційне несприйняття дітей.

III. Неузгоджений виховний вплив на дітей інших членів сім'ї.

IV. Непослідовність виховання, його суперечності окремо в кожного з батьків.

V. Нестабільність у спілкуванні з дітьми.

VI. Нестійкість під час спілкування з дітьми (підвищений тон, крик).

VII. Тривожність у вихованні (гіперопіка) [1].

Вияви дитячих невротичних відхилень різноманітні: емоційна нестабільність, плаксивість, легка зміна настрою, капризування, збудження, поганий сон, нічні страхи, заїкання, нервові здригання. Симптоматика залежить від віку, дуже часто до нервових виявів у дітей відносять соматичні скарги: підвищена температура, болі в животі, головні болі. Другою особливістю нестабільних психічних станів у дітей є поведінкове порушення: прогули в школі, втеча з дому, вживання алкоголю і наркотиків. У процесі діяльності соціальний педагог може зустрітися з трьома категоріями дітей, що мають психічні відхилення:

1. Діти з невротичними виявами.

2. Діти з емоційно лабільною неврівноваженістю.

3. Діти з психопатичними рисами характеру.

Розбираючи деякі особливості всіх трьох груп, варто відзначити, що, не зважаючи на різницю у симптоматичності, у них є одна спільна риса:

у всіх цих дітей порушений принцип соціальної адаптації. Отже, робота соціального педагога має бути спрямована на зменшення рівня дезадаптованості, тобто на реабілітацію.

I група – діти з невротичними виявами.

Це діти, що мають різноманітні вияви неврозу (неврастенія, нав'язливий стан, невротичні страхи, істерія, депресія) – психогенні нервові психічні роздратування, що виникають у результаті порушення життєдіяльності людини. Основні симптоми: підвищена втомлюваність, в'язливість, розпорошена увага, нездатність сприймати нові знання, постійно знижений настрій, розвиток комплексу неповноцінності, невдоволеність собою, зниження активності за всіма параметрами (потяг до нового, бажання спілкуватися). Поганий настрій може призводити до стійкої депресії, на фоні якої виникають суїцидальні спроби. Соціальний педагог має розпізнати таку категорію дітей і одразу розпочати пряму та опосередковану індивідуальну роботу.

II група – діти з емоційно лабільною неврівноваженістю.

Ця група представлена сьогодні в дитячому середовищі двома типами вияву поведінки. Перший тип – імпульсивні діти, характеризуються нестійкістю набутих навичок поведінки. Ці діти мають схильність до навіювання і часто є об'єктом різноманітних сектантських впливів. Критерії поведінки не утримуються у їхній свідомості, тому виникає потреба в алкоголі, наркотиках, девіантній та протиправній поведінці. Підвищити рівень поведінкової реакції самостійно вони не здатні. Робота соціального педагога з такими дітьми має проводитися спільно з лікарями (медикаментозна корекція та корекція поведінки); для формування стійких поведінкових установок доцільним є налагодження постійного спілкування дитини з православним священиком.

Другий тип у цій групі – ситуативні діти. Такий тип поведінки виникає у дітей як відповідь – антипод батькові-алкоголіку або матері-диктатору. Діти характеризуються замкнутістю у спілкуванні з ровесниками та дорослими. Конфліктність знаходиться у них глибоко у свідомості. Соціальний педагог може організувати як індивідуальну корекцію, так і групову роботу.

III група – діти з психопатичними рисами характеру.

Процес соціальної адаптації таких дітей, як правило, порушується у мікросередовищі (сім'ї), коли там не культивуються високоморальні почуття. У таких дітей відсутні такі якості, як повага до оточуючих, любов до Батьківщини, відповідальність за свої вчинки тощо. Вони, як правило, мають прекрасний розвиток у одному з напрямів (англійська мова, комп'ютери, малювання, музика тощо). Можна сказати, що в таких дітей відсутнім є внутрішній стрижень. За останній

час цей тип психічно невірноважених дітей пройшов шлях від аморального вияву до дітей, що не створюють проблем у суспільстві, але знаходяться в повному дискомфорті з ним. Соціальний педагог у роботі з такими дітьми сам має бути високomorальною людиною зі стійкими християнськими переконаннями, щоб спромогтися змінити світоглядні установки на світ, людей та суспільство в таких дітей. Окрім того, має знайти партнера в образі православного священника, котрий має показати пріоритетне значення християнських цінностей. Будь-який вплив соціального педагога на дітей з психічними відхиленнями має певну ієрархію цілей:

1. Від ближніх – заспокоєння, вселення надії, підтримка, розуміння.
2. До головних – внутрішній розвиток, звернення до вічних християнських цінностей, подолання хворобливого стану.

При реалізації цих цілей соціальний педагог має:

- володіти теоретичними знаннями про невротичні відхилення в дітей та підлітків;
- спиратися на дидактичні антиномії православної віри;
- залучати посередників до корекції поведінки дітей з психічними відхиленнями;
- спиратися на самопомогу душевних сил [2] дітей та підлітків;
- мати надію і йти до позитивного результату, культивуючи в собі почуття благоговіння перед дитиною як перед образом Божим і плодом Господніх рук.

Закінчити хочеться словами православного психолога Нечипорова Б.В.: “Я знаю два шляхи визначення – чи можу я “допомагати” людям. Це отримати благословення у свого духівника чи спитати свою совість” [3].

Використана література

1. Авдеев Д.А., Невярович В.К. Нервность: ее духовные причины и проявления. – М.: Русский хронограф, 1999. – С.107.
2. Свящ. Гармаев А. Психопатический круг в семье //Свет Православия: Христианский собеседник. – Вып. 50, 1999. – 270 с.
3. Свящ. Нечипоров Б. Введение в христианскую психологию. – М: Школа-Пресс, 1994. – 192 с.